

Oponentský posudek bakalářské práce

Tereza Roubalová: *Vozíčkářka v pražské MHD: autoetnografie cestování městskou veřejnou dopravou*. Praha: FHS UK 2014, 49 s., vedoucí práce Petr Gibas, MSc.

Ve své bakalářské práci se Tereza Roubalová věnuje problematice perspektivy tělesně hendikepovaného člověka ve vztahu k cestování pražskou hromadnou dopravou, což lze považovat v kontextu dosavadního bádání za poměrně novátorský počín, obzvláště ve vztahu k inovativní – avšak poměrně problematické – metodě výzkumu: **autoetnografii**. Tato metoda si klade za cíl zapojit do etnografického výzkumu (zakládajícího se zpravidla na hloubkových rozhovorech spojených se zúčastněným pozorováním) osobní zkušenost výzkumníka. Vlastní zkušenost následně autor sám vědecky interpretuje (sebe-interpretuje). Metodu si autorka vybrala hlavně z toho důvodu, že je po prodělání dětské mozkové obrny sama odkázána na invalidní vozík.

Po formální stránce je práce zdařilá, autorka správně odkazuje i cituje a obzvláště v první polovině textu i velice trefně a obratně pracuje s teoretickou a metodologickou literaturou. Jako nejzdařilejší v tomto kontextu hodnotím pasáž s popisem samotné metody autoetnografie. Poměrně čtivý text je však v některých dalších pasážích neuvěřitelně krkolomný (např. str. 1 - první odstavec úvodu) a vyskytují se v něm – i když zřídka – gramatické chyby, a to převážně v interpunkci.

Jak jsem již zmiňoval, autoetnografii autorka velice pěkně interpretuje (str. 6 – 7). Dokonce přes to, že mezi prameny k této metodě nemá asi nejstěžejnější titul *The Ethnographic I* antropoložky Carolyn Ellis, který je pokusem o vymezení autoetnografie jako metody a zároveň metodologickou učebnicí. Práci proto uniká pojetí autoetnografie jako metody na pomezí tří sfér – etnografie (vědy), autobiografie a „**umění**“ (s důrazem na originální, experimentální a performativní formy výstupu – básně, divadelní hry apod.). Tím však samozřejmě nemá být řečeno, že je „umělecký“ výstup podmínkou, v celkovém kontextu autoetnografického bádání ale jde o důležitou skutečnost. Ostatní texty k metodě autoetnografie jsou však zvoleny správně a jsou relevantní a přínosné, tudíž absenci citování výše zmiňovaného titulu do značné míry nahrazují.

Výběr metody považuji za velice odvážný, ovšem nutno podotknout, že z toho vyplývá i plno zásadních úskalí, ač jsou v metodologické části rozpracována, v empirii se s nimi pracuje jen zřídka. Za největší problém práce tak považuji absenci rozhovorů s dalšími hendikepovanými osobami. Ano, existují sice práce, které jsou vystavěny na ryze osobních zkušenostech, praktická nepřítomnost vzorku dalších informátorů (aktérů) však značně omezuje širší výpovědní hodnotu empirických výsledků práce.

Přesto je empirická část práce je v zásadě velice povedená. Reflexe se poměrně daří. Například na str. 34 a 36 jsou pěkné postřehy týkající se pozice hendikepovaného s doprovodem při komunikaci s dalšími lidmi (lidé mají tendenci komunikovat primárně s vozíčkářovým doprovodem). Mezi tyto velmi pěkné interpretace se však vkradlo jedno neopodstatněné tvrzení: „*Člověk sedící na vozíku je většinovou společností automaticky pojímán*“

jako člověk s mentálním postižením, tedy je předpokládáno, že má sníženou schopnost rozumět svému okolí a má problém s komunikací." (str. 35). Tento předpoklad dle mého názoru není obhajitelný ničím, co autorka ve své práci popisovala. Obecně by bylo zapotřebí svá tvrzení lépe navazovat na kvalitně vymezenou teoretickou literaturu a zároveň svoje tázání směřovat spíše než k otázkám typu „jak?“, k hlubšímu zkoumání příčin a mechanismů ve smyslu „proč?“.

Dovolím ještě dvě drobné výtky stran teorie. Ty je však třeba brát spíše jako doporučení do budoucna. Zdá se mi, že z hlediska tématu by práci velice prospělo zapojení teoretických konceptů tělesnosti (embodiment), (např. Foucault 2000 nebo Wacquant 2004). Dalším možným teoretickým prizmatem pak mohla být tzv. Teorie sítí aktérů (Latour 2007), jejímž přínosem je usouvztažnění subjektů, které se ve výzkumu objevují (zde např. autorka – výzkumnice, doprovod, vozíček, prostředky hromadné dopravy).

Abych však autorku jenom nehanil. Předchozí výtky jsou, vyjma formálních nedostatků stran pravopisu a některých interpretačních „úletů“, myšleny jako pozitivní kritika. V celkovém kontextu se jedná o zdařilou práci, která je – v českém prostředí stále ještě inovativním přístupem – přínosným střípkem do mozaiky zkoumání hranic metod etnograficky koncipovaného terénního výzkumu. Některé reflexe a interpretace mají vysokou vypovídací hodnotu a ukazují život člověka pohybujícího se pomocí vozíčku v poněkud jiném světle, než si většina ostatních jedinců dokáže představit. Dalším přínosem pak je, že autorka velice pěkně a empiricky upozorňuje na nedostatky infrastruktury veřejné dopravy (s. 22 – 29) a také na tendence chování, které „chodící“ majorita projevuje vůči hendikepovaným osobám v prostředí mnohdy uspěchaného a anonymního cestování městskou hromadnou dopravou (s. 31 – 35).

Práci doporučuji k obhajobě, přičemž navrhuji hodnocení těsně pod hranicí známky velmi dobře s tím, že výsledné hodnocení samozřejmě ponechávám na výkonu autorky při obhajobě před zkušební komisí.

Praha, 8. 6. 2014

Mgr. Michal Lehečka